

Διδαγμένο κείμενο
Ἀριστοτέλους Ἠθικά Νικομάχεια (Β6, 4-10)

Ἐν παντὶ δὴ συνεχεῖ καὶ διαιρετῶ ἔστι λαβεῖν τὸ μὲν πλεῖον τὸ δ' ἔλαττον τὸ δ' ἴσον, καὶ ταῦτα ἢ κατ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἢ πρὸς ἡμᾶς... Λέγω δὲ τοῦ μὲν πράγματος μέσον τὸ ἴσον ἀπέχον ἀφ' ἑκατέρου τῶν ἄκρων, ὅπερ ἔστιν ἔν καὶ τὸ αὐτὸ πᾶσιν, πρὸς ἡμᾶς δὲ ὃ μήτε πλεονάζει μήτε ἐλλείπει· τοῦτο δ' οὐχ ἔν, οὐδὲ ταῦτὸν πᾶσιν. Οἷον εἰ τὰ δέκα πολλὰ τὰ δὲ δύο ὀλίγα, τὰ ἕξ μέσα λαμβάνουσι κατὰ τὸ πρᾶγμα· ἴσῳ γὰρ ὑπερέχει τε καὶ ὑπερέχεται· τοῦτο δὲ μέσον ἔστι κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν. Τὸ δὲ πρὸς ἡμᾶς οὐχ οὕτω ληπτέον· οὐ γὰρ εἴ τῳ δέκα μναῖ φαγεῖν πολὺ δύο δὲ ὀλίγον, ὃ ἀλείπτῃς ἕξ μνας προστάξει· ἔστι γὰρ ἴσῳ καὶ τοῦτο πολὺ τῷ ληψομένῳ ἢ ὀλίγον· Μίλωνι μὲν γὰρ ὀλίγον, τῷ δὲ ἀρχομένῳ τῶν γυμνασίων πολὺ. Ὅμοίως ἐπὶ δρόμου καὶ πάλης. Οὕτω δὴ πᾶς ἐπιστήμων τὴν ὑπερβολὴν μὲν καὶ τὴν ἔλλειψιν φεύγει, τὸ δὲ μέσον ζητεῖ καὶ τοῦθ' αἰρεῖται, μέσον δὲ οὐ τὸ τοῦ πράγματος ἀλλὰ τὸ πρὸς ἡμᾶς.

Εἰ δὴ πᾶσα ἐπιστήμη οὕτω τὸ ἔργον εὖ ἐπιτελεῖ, πρὸς τὸ μέσον βλέπουσα καὶ εἰς τοῦτο ἄγουσα τὰ ἔργα (ὅθεν εἰώθασιν ἐπιλέγειν τοῖς εὖ ἔχουσιν ἔργοις ὅτι οὐτ' ἀφελεῖν ἔστιν οὔτε προσθεῖναι, ὡς τῆς μὲν ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἐλλείψεως φθειρούσης τὸ εὖ, τῆς δὲ μεσότητος σφζούσης, οἱ δ' ἀγαθοὶ τεχνῖται, ὡς λέγομεν, πρὸς τοῦτο βλέποντες ἐργάζονται), ἢ δ' ἀρετὴ πάσης τέχνης ἀκριβεστέρα καὶ ἀμείνων ἔστιν ὥσπερ καὶ ἡ φύσις, τοῦ μέσου ἂν εἴη στοχαστικὴ. Λέγω δὲ τὴν ἠθικὴν· αὕτη γὰρ ἔστι περὶ πάθη καὶ πράξεις, ἐν δὲ τούτοις ἔστιν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις καὶ τὸ μέσον.

- A.** Από το κείμενο που σας δίνεται να μεταφράσετε στο τετράδιό σας το απόσπασμα: "Οὕτω δὴ πᾶς ἐπιστήμων ... καὶ ἔλλειψις καὶ τὸ μέσον".

Μονάδες 10

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΔΙΔΑΓΜΕΝΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ:

Ἔτσι κάθε ειδικός αποφεύγει την υπερβολή και την ἔλλειψη ἐπιδιώκει τὸ μέσον, και αὐτὸ προτιμᾷ και μάλιστα τὸ μέσο ὄχι σε σχέση με τὸ ἴδιο τὸ πρᾶγμα ἀλλὰ σε σχέση με μας (με μέτρο τὸν εαυτὸ μας: υποκειμενικά κριτήρια).

Εάν κάθε ἐπιστήμη με αὐτὸν τὸν τρόπο ἐκπληρώνει σωστά τὸ ἔργο της, ἀποβλέποντας στο μέσο και πρὸς αὐτὸ κατευθύνοντας τὰ ἔργα της (γι' αὐτὸ συνηθίζουν να λένε για τὰ ἔργα που εἶναι ἄρτια ὅτι δεν εἶναι δυνατό να ἀφαιρεθεῖ ἢ να προστεθεῖ τίποτα, με τὴ σκέψη ὅτι ἡ ὑπερβολὴ και ἡ ἔλλειψη φθείρει τὴν τελειότητα ἐνῶ ἡ μεσότητα τὴ διασφαλίζει, και οἱ ἄξιοι τεχνῖτες, ὅπως λέμε, ἐργάζονται ἀποβλέποντας σε αὐτὸ) και ἡ Ἀρετὴ ἀπὸ κάθε τέχνη εἶναι ἀκριβεστέρα και ἀνώτερη ὅπως ἀκριβῶς και ἡ φύση θα ἔχει για στόχο της τὸ μέσο. Λέω βέβαια τὴν ἠθικὴ ἀρετὴ γιατί αὕτη σχετίζεται με τὴς συναισθηματικές διαθέσεις και τὴς πράξεις και σ' αὐτές ὑπάρχει ἡ ὑπερβολὴ και ἡ ἔλλειψη και τὸ μέσο.

B. Να γράψετε στο τετράδιό σας τις απαντήσεις των παρακάτω ερωτήσεων:

B1. "Ἐν παντὶ δὴ συνεχεῖ...οὐ τὸ τοῦ πράγματος ἀλλὰ τὸ πρὸς ἡμᾶς":

Με ποια κριτήρια είναι δυνατός, κατά το χωρίο αυτό, ο καθορισμός του "μέσου" και ποια είναι τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της μεσότητας, ανάλογα με το κριτήριο καθορισμού της;

Μονάδες 15

B2. Τέχνη - ἀρετή - φύσις: Ποιο κοινό χαρακτηριστικό γνώρισμα διακρίνει ο Αριστοτέλης στις τρεις αυτές έννοιες, σε ποια από τις τρεις δίνει το προβάδισμα και γιατί, κατά τη γνώμη σας, της δίνει το προβάδισμα αυτό;

Μονάδες 15

B3. Ποια φιλοσοφική και συγγραφική δραστηριότητα ανέπτυξε ο Αριστοτέλης κατά την περίοδο στην οποία ανήκουν τα "Ἠθικὴ Νικομάχεια";

Μονάδες 10

B4. Να σχηματίσετε ένα ομόρριζο ουσιαστικό (απλό ή σύνθετο) της αρχαίας ελληνικής για καθέναν από τους παρακάτω ρηματικούς τύπους, χρησιμοποιώντας την παραγωγική κατάληξη που σας δίνεται:

λαβεῖν : -μα

ἄγουσα : -ή

εἰώθασιν : -ος

ἔχουσιν : -σις

φθειρούσης : -ά

Μονάδες 10

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

B1.

Ἡ αριστοτελική φιλοσοφία χαρακτηρίζεται για τον τελολογικό της χαρακτήρα. Ἡ λέξη «τέλος» λοιπόν αποτελεί την αρχή του αριστοτελικού μίτου. Ὁ ἄνθρωπος, ως ἔλλογο ον, ἔχοντας εξασφαλίσει την αυξητική και θρεπτική του ανάπτυξη επιδιώκει την ευδαιμονία. Ἡ ευδαιμονία ὅμως είναι το ἀποτέλεσμα της ἰσορροπίας, της ἱεράρχησης των σκοπών, αφού «τέλος» σημαίνει σκοπός. Σε σχέση με την επιστήμη των μαθηματικών, το μέσον είναι αυτό που καθορίζεται με βάση την αριθμητική αναλογία. Ἐτσι αν τα δύο είναι λίγα και τα δέκα είναι πολλά τότε τα ἕξι είναι το μέσον. Σε αυτό το σημείο ο Αριστοτέλης αναφέρει το μεγάλο αθλητή Μίλωνα από τον Κρότωνα. Γι' αυτόν οι ἕξι μερίδες φαγητού είναι λίγες ενώ για κάποιον ἀρχαίριο αθλητή είναι πάρα πολλές. Σε μια τέτοια περίπτωση οι διδασκαλίες της αριθμητικής δεν μπορούν να εξασφαλίσουν την ευδαιμονία, διότι δεν επιδιώκεται η μεσότητα, το «μέσον» του πράγματος ἀλλὰ «το πρὸς ἡμᾶς», ἔτσι ὡπως καθορίζεται ἀπὸ τα υποκειμενικά κριτήρια του ἀτόμου. Το «μέσον» λοιπόν είναι ἡ ἀρετή, ἡ ἀποφυγὴ των δύο ἄκρων, της υπερβολῆς και της ἔλλειψης, που ἔχουν και τα δύο ἀρνητικὸ χαρακτήρα. Σε κάθε ὅμως περίπτωση ο εἰδήμονας, ο γνώστης, ο εἰδικός, «πας ἐπιστήμων» «ζητεῖ» και «αιρεῖται»

δηλαδή προσπαθεί να πετύχει και επιλέγει. Τίποτα δεν είναι δεδομένο και επιβεβλημένο αφού των πρώτο λόγο έχει ελεύθερη ανθρώπινη βούληση.

B2.

Και οι τρεις έννοιες έχουν τη δυνατότητα δημιουργίας κάποιας μορφής: η τέχνη μορφοποιεί το υλικό της, η φύση δημιουργεί επίσης μορφές, η αρετή δίνει μορφή στην προσωπικότητα του ανθρώπου. Ο Αριστοτέλης συγκρίνει τις τρεις έννοιες μεταξύ τους: η αρετή είναι ανώτερη από την τέχνη, γιατί μορφοποιεί στην ουσία του τον άνθρωπο. Η φύση είναι ανώτερη από την τέχνη. Γι' αυτό η τέχνη μιμείται τη φύση. Εξάλλου ο σκοπός, «το τέλος» και το μη τυχαίο είναι, στην πραγματικότητα αυτά που κυριαρχούν στη φύση. Και, πάλι, ο σκοπός για τον οποίο έχει οριστεί να υπάρχει κάτι εκ φύσεως, είναι αυτό που λογαριάζεται απ' όλους ως το ωραίο. Κάθε φυσικό ον από τη στιγμή, που γεννιέται και αυξάνεται, κινείται και οδηγείται ανεξάρτητα από τη θέλησή του στο τέλος, την τελειότερη μορφή του ενώ τα έργα τέχνης ως δημιουργήματα του ανθρώπου μένουν αμετάβλητα. Αλλά και η αρετή είναι ανώτερη από την τέχνη γιατί είναι η τελειότητα της φύσεως, η τελειότητα της ψυχής.

Με αυτή τη συλλογιστική διαδικασία φαίνεται ότι ο φιλόσοφος δίνει το προβάδισμα στη φύση και στην αρετή, αφού η πρώτη επιζητεί «το τέλος» και η δεύτερη αποτελεί την ολοκλήρωση και την τελείωση της φύσης.

Σημείωση: Το σχολικό βιβλίο δεν προσδιορίζει με σαφήνεια στο συγκεκριμένο χωρίο το προβάδισμα σε μια μόνο από τις τρεις έννοιες. Εξάλλου η λέξη προβάδισμα δεν σημαίνει και ανωτερότητα. Βέβαια, στα «Πολιτικά» στη σύσταση της οργανωμένης πολιτείας χρονολογικά το προβάδισμα το έχει η φύση, αφού ο άνθρωπος είναι «φύσει» πολιτικό και κοινωνικό ον. Ποιοτικά όμως ανώτερη είναι η αρετή αφού είναι η ολοκλήρωση και η τελείωση της φύσης. Η συγκεκριμένη επισήμανση έχει προαιρετικό χαρακτήρα.

B3.

Σχολ. Βιβλίο: σελ. 145-147:

(από: Επιστροφή του Αριστοτέλη στην Αθήνα: Αρχίζει η τρίτη περίοδος της φιλοσοφικής του δραστηριότητας...) «*Ηθικά Νικομάχεια*».

B4.

λαβείν:	λήμμα
άγουσα:	αγωγή
ειώθασιν:	έθος
έχουσιν:	έξις
φθειρούσης:	φθορά

Γ. Αδίδακτο κείμενο **Ξενοφώντας Έλληνικά Α' (γ') 8 - 10**

Ἐκ τούτου δὲ Ἀλκιβιάδης μὲν ὄχρετο εἰς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ εἰς Χερρόνησον χρήματα πράξων· οἱ δὲ λοιποὶ στρατηγοὶ συνεχώρησαν πρὸς Φαρνάβαζον ὑπὲρ Καλχηδόνος εἴκοσι τάλαντα δοῦναι Ἀθηναίοις Φαρνάβαζον καὶ ὡς βασιλέα πρέσβεις Ἀθηναίων ἀναγαγεῖν, καὶ ὄρκους ἔδοσαν καὶ ἔλαβον παρὰ Φαρναβάζου ὑποτελεῖν τὸν φόρον Καλχηδονίους Ἀθηναίοις ὅσονπερ εἰώθεσαν καὶ τὰ ὀφειλόμενα χρήματα

ἀποδοῦναι, Ἀθηναίους δὲ μὴ πολεμεῖν Καλχηδονίους, ἕως ἂν οἱ παρὰ βασιλέως πρέσβεις ἔλθωσιν. Ἀλκιβιάδης δὲ τοῖς ὅρκους οὐκ ἐτύγχανε παρῶν, ἀλλὰ περὶ Σηλυμβρίαν ἦν.

Γ1. Να μεταφράσετε στο τετράδιό σας το κείμενο.

Μονάδες 20

Γ2.α) *συνεχώρησαν, ἀποδοῦναι:* Να κλίνετε την προστακτική των ρηματικῶν αυτῶν τόπων στο χρόνο και τη φωνή που βρίσκονται.

Μονάδες 5

Γ2.β) *ἔλαβον:* Να κλίνετε στον ενικό αριθμό το αρσενικό γένος της μετοχής του ενεργητικού παρακειμένου.

Μονάδες 5

Γ3.α) Να χαρακτηρίσετε συντακτικῶς τις μετοχές:
πράξων, παρῶν.

Μονάδες 5

Γ3.β) Να γράψετε την υπόθεση και την ἀπόδοση του υποθετικού λόγου που λανθάνει στο κείμενο και να τον χαρακτηρίσετε.

Μονάδες 5

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΑΔΙΔΑΚΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ:

Και μετά απ' αυτό ο Αλκιβιάδης ἔφυγε προς τον Ελλήσποντο και στη Χερρόνησο για να εισπράξει χρήματα. Και οι υπόλοιποι στρατηγοί συμφώνησαν με το Φαρνάβαζο για λογαριασμό της Καλχηδόνας να δώσει ο Φαρνάβαζος είκοσι τάλαντα στους Αθηναίους και να οδηγήσει προς το βασιλιά πρέσβεις των Αθηναίων, και ἔδοσαν και πήραν ὅρκους από το Φαρνάβαζο να πληρώσουν οι Καλχηδόνιοι το φόρο στους Αθηναίους, όσο ακριβῶς συνήθιζαν να επιστρέφουν και τα οφειλόμενα χρήματα, και οι Αθηναίοι να μη πολεμούν ενάντια στους Καλχηδόνιους, μέχρι να ἔλθουν πρέσβεις από το βασιλιά. Ο Αλκιβιάδης όμως τύχαινε να μη εἶναι παρῶν στους ὅρκους ἀλλά ἦταν κοντά στη Σηλυμβρία.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Γ 2α.

συχχώρησον	ἀπόδος
συχχωρησάτω	ἀποδότω
-	-
συχχωρήσατε	ἀπόδοτε
συχχωρησάντων	ἀποδόντων
ἢ συχχωρησάτωσαν	ἢ ἀποδότωσαν

Γ 2β.

ο	ειληφῶς
του	ειληφότος
τω	ειληφῶτι

τόν ειληφότα
ω ειληφώς

Γ 3α.

Πράξων: επιρρηματική τελική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο ρήματος «Αλκιβιάδης».

Παρών: κατηγορηματική μετοχή από το ρήμα «ουκ ετύγχανε», που αναφέρεται στο υποκείμενο του ρήματος «Αλκιβιάδης».

Γ 3β.

Υπόθεση: έως αν οι παρά βασιλέως πρέσβεις έλθωσιν.

Απόδοση: μη πολεμείν.

Ο υποθετικός λόγος δηλώνει το προσδοκώμενο.